

AKADEMİK DERGİSİ

ANKARA 2019 (HAZİRAN) - Sayı: 6 - s. 237-241

■
LLEWELLYN VAUGHAN-LEE,
KALBİN DÖNÜŞÜMÜ,
Çev.: Sema Krebs,
İnsan Yayınları, İstanbul 2017, 171 S.

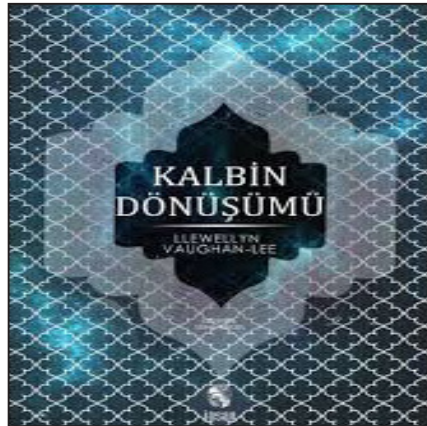
Doktora Öğrencisi

AYNUR SİNGİN

Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

orcid.org/0000-0003-1592-9958

temuralayaynur@yahoo.com.tr

Sonunda, insan her şeyden yorulur, sadece gönül arzusundan ve ruhsal seferden yorulmaz. (Mevlana)

Kadim zamanlardan günümüze kalp, kalbin fonksiyonları ve önemi insanoglunun varoluş hikayesinde merkezi bir yer tutmuş ve tarihin hiçbir döneminde kalbin hem ontolojik hem de epistemolojik yönünü tasavvuf kadar irdeleyen bir bilim dalı söz konusu olmamıştır. Llewellyn Vaughan-Lee'in *kalp, nefis, ruh, akıl*, ve *rüya* hakkındaki bu eseri tasavvuf-psikoloji, doğu-batı şeklinde iki kutuplu bir zâviyeden konuya yaklaşmaktadır. Kitap, mukayese, sentez ve tenkit yöntemlerini kullanması hasebiyle de kayda değer bir çalışmadır. 1953 Londra doğumlu Llewellyn Vaughan-Lee on dokuz yaşında Nakşbendî tasavvufu ile tanışmış ve Irina Tweedie'nin halefi olmuştur. Rüyalara kadim sufi yaklaşımıyla Jungçu psikoloji anlayışını bütünleştirmiş bir akademisyen-yazardır. Aynı zamanda Golden Sufi Center adlı merkezin kurucusudur. (www.goldendufi.org) Yakın zamanda dışıl prensip, dünya ruhu (anima mundi) ve ruhanî ekoloji üzerine de yazılar kaleme almıştır. (www.spiritualecology.org) Yazarın ayrıca *Prayer of the Heart in Christian and Sufi Mysticism*, *The Anthology Spiritual Ecology: The Cry of the Earth* ve *Darkening of the Light: Witnessing the End of an Era* adlı eserleri bulunmaktadır.

Lee, eserini kaleme alırken tasavvuf ile ilgilenen akademisyenler, uzmanlar ve öğrenciler tarafından kolay nüfuz edilebilir bir dil kullanmıştır. Eserin tercümesinde, tasavvuf yerine sufizm, nefis yerine ego ve ruh yerine öz kavramı tercih edilmiştir. Kavramlar arasındaki söz konusu tercih yazarın mistisizmi insanlığın ortak bir temayülü olarak değerlendiren yaklaşımı ile uyumludur.

2017'de ikinci basımı yayınlanan kitap giriş ve yedi bölümden oluşmaktadır: *Kalbin Hasreti, Sufi Yöntemleri: Zikir ve İstiğrak, Kalbin Aynasını Parlatmak: Yoldaki Psikolojik Çalışma, Rüya yorumu, Mürşid ile İlişki, İki Dünyayı Birleştirmek, Allah'ta Kalmak*. Kitabın son kısmına yerleştirilen *İstiğrak ve Vecd Hallerindeki Semboller* adlı Ek bölümünde ise Irina Tweedie'nin 1989 yılında İsviçre'de yaptığı konferansın daha önce yayınlanmamış yazı dökümü yer almaktadır. Yazar, bu bölümde okuyucu kitlesini ağaç, dağ, ejderha, renk/ler, taç, gibi

kavramların *ruhsal-manevî* anlam dairelerinde bir yolculuğa çıkarmayı hedeflemektedir.

Yazar, eserin giriş bölümünde tasavvuf hakkında kronolojik bir özet vererek okuyucusunun zihninde bir arka plan oluşturmayı amaçlamaktadır. Tasavvufun kadim ve uzun tarihi az sayfada kuru bir malumatın üst üste yığılmasından öte edebî bir üslupla aktarılmaktadır. Bir örnek olarak şu pasajı zikredebiliriz: *Ebu Said, Nişabur'a yerleşince etrafına öğrenciler toplayarak bir dergah kurmuş ve ilk defa olarak birlikte yaşamın tasavvufî kurallarını belirlemiştir. Ölümünden önce mezar taşına şöyle bir yazı yazılmasını istemiştir: "Burada aşkın kölesi yatıyor."* (s. 22-23) Yazar, tasavvufun mahiyeti üzerinde durmakta ve sufizmin *kalbin eski bir bilgeliği* olduğunu, ne şekilde, ne zamanla ne de herhangi bir boyut ile sınırlandırılmayacağını söyleyerek onun *evrensel boyutunu* ön plana çıkartmaktadır. İnsan ile Tanrı arasındaki aşk tecrübesine vurgu yaparak, sufi terimini de *Allah'a aşık olanlar* manasında kullanmaktadır.

Kitapta dikkati çeken bir diğer husus sufi tecrübe ile Batı düşüncesinin mukayese edildiği pasajlardır. Yazar'a göre bu iki alan içerik olarak birbirinden farklıdır. Biri, sistematik, bireysel, planlı ve sonuçları öngörmeye dönük iken diğeri çıkılan yolda üst bir iradenin söz konusu olduğu, nihâi sonuçların tevekkül ile kabul edildiği ve bir rehber eşliğindeki yolculuğa işaret eder: *Biz, Batı'da her yolculuğun başlangıcını, nereye varacağımı ve hedefe nasıl ulaşacağımı bilmeye alışmışızdır. Bu alışkanlıkla biz aynı şeyleri tasavvufî hayata aktarmaya çalışırız. Hedefimiz nedir, hangi yöntemler bizi oraya götürür? Fakat ruhun hakiki yolculuğu, bizim seçtiğimiz bir yolculuk değildir ve bu seyahatte yolumuzu da tek başımıza bulmaktan aciziz.* (s. 39) Yazar, iki düşünce evrenini mukayese etmekle birlikte, kendi mensup olduğu düşünce küresini de objektif bir şekilde şu sözlerle eleştiriyor: *Bizim rasyonel ve maddiyatçı kültürümüzün sonuçlarından biri de mistik unsurun kolektif reddedilmesidir.* (s. 76) Yazar ayrıca *Sufizmin Yayılması ve Batı Dünyasında Ortaya Çıkışı* başlıklı bir bölümü de eserine dâhil etmektedir.

Yazara göre *sufizm, kalbin eski bilimidir. Bir akarsu gibi derine dalıp tekrar yüzeye çıkan bu bilgelik, dünyada bazen gizli bazen bariz şekilde her an mevcuttur.* (s. 159) Bu nedenle Muhâsibî, Mevlânâ, Gazzâlî, İbnü'l-Arabî, Freud, Jung, Jolande Jacobi ve Irina Tweedie gibi birbirinden

farklı zaman ve mekânda nev zuhur etmiş düşünürler ortak bir nehrin farklı kolları gibi insanlığın manevi tarihine can suyu katmaktadır.

Yazar, sufi tecrübenin kadim uygulamaları ile modern psikolojinin kavram ve pratikleri arasında bir köprü inşa etmektedir. Modern psikolojide insanın kendini keşfetmesi yolunda bilinçaltının farkına varması ve onunla yüzleşmesi ile sufi tecrübenin manevî dönüşümünde merkezî bir yeri olan zikir ve istiğrak arasında bir paralellik kurmaktadır. Bilinçaltımızdaki gölge/ler bizim hakiki tabiatımızın bütün sırlarını taşır ve bizim bütünlüğümüzü keşfetmemize yarar. Manevî yol bizi zikir ve istiğrak ile gölge tarafımızla karşı karşıya gelmek zorunda kalacağımız bilinçaltına götürür. *Gölge, bizi kendimizi gerçekleştirme arenasına götürür ki orada “Kendini tanıyan, Rabbini tanır.” (s. 79) Sufi yolunda yaşanan içsel dünyanın dönüşümü Jung’un insanı egodan öze götüren, kişiselleşme konseptiyle çok benzerdir. Jung’un psikolojisinin lisani bugün Batı’da yaşayan insanlar için Arap ve İran sufi terminolojisinden daha kolay anlaşılabilir. (s.72)*

Kitabın bir diğer özelliği yazarın rüyalara getirdiği yorumlardır. İnsan, rüyalar yolu ile bilinçaltındaki gölgelerle yüzleşerek kalbî dönüşümü gerçekleştirme yolunda ilk adımı atar. Jung’a göre, *Rüya ruhun en özel ve en derin yerindeki küçük gizli kapıdır. (s. 90) Öz, bize sürekli yol gösterdiği halde, dış dünyanın ve egonun gürültüsünden, onun hafif sesi duyulmaz. Uykuda olduğumuz zaman, egonun, aklın ve duyarların tesirinden, hapsinden kurtuluruz ve Öz, rüyalarla bizimle temasa girebilir. Böylece iç dünya ile dış dünya arasında bir köprü kurulması mümkün olur. Bir rüya gördüğümüzde ona nasıl yaklaşmalıyız, rüya yoluyla gördüğümüz resimlerin psikolojik anlam ve açıklamaları nelerdir, kolektif bilinç altından kaynaklanan arketipik rüyaların tanrısal özellikleri var mıdır, aktif imgelem nedir, manevî rüyaları nasıl tanıyabiliriz, anlatılan bir rüyaya bir terapist ile bir şeyhin yaklaşımı arasında teknik bir fark söz konusu mudur, şeklinde pek çok soru analitik olarak irdelenmektedir.*

Kitabın *mürîd-mürşîd* ilişkisine dair olan bölümü ise Ebû Saîd’in şu veciz sözü ile özetlenmektedir: *Bir dağın bir saç teli etrafında döndürmek, kendi kendini, kendi gücünle kurtarmaktan daha kolaydır (s.111) Mürşîd ile bir ilişkiye girmek demek, yolun enerjisi ile bir ilişkiye girmek demektir. (s. 125) Yazar’a göre dış dünyadaki bir mürşîd ancak bizim içimizdeki*

gizli mürşidi açığa çıkartabilir. Mürşidin asıl görevi, insanın, nefsine olan esaret zincirlerini kırıp manevi hürriyetini ulaşması için, kendinde mündemiç potansiyelini açığa çıkarmada kılavuzluk etmektir.

Eğer insan, sanki boğulmak üzere olan birinin hava istemesi gibi bir hasretle hakikati isterse, ona hakikat o anda malum olurmuş. (Upanişadlar/ s.51) İnsanın kadim varoluş hikâyesini merak ediyor ve kendinizi hakikat karşısında aç ve susuz hissediyorsanız, bu eser yola koyulmak için güzel bir başlangıç olabilir: Yolcu, pervanenin yok edici alevlere çekildiği gibi, aşkın çağrısını takip eder. Fakat sufiler aynı zamanda dünyada günlük hayatlarını yaşamaya devam ederler. Her iki dünyada da yaşamayı, iki ayağımız yerde sağlam durmayı ve aynı zamanda başımızla göğü taşımayı öğrenmemiz gerekir. (s. 160)